

■ Ένας Ιστορικός άμεμπτος - Δεν μπορούσε να κατηγορηθεί για έλληνοκεντρισμό

Στήβεν Ράνσιμαν*

Μνημειώδεις Απαντήσεις του για τὸ Βυζάντιο

Συμπληρώνονται φέτος (2020) 20 χρόνια αφότου ἔφυγε ἀπὸ τὴν ζωή, τὴν 1.11.2000, ὁ Στήβεν Ράνσιμαν, ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐπιφανέστερους βυζαντινολόγους τοῦ 20οῦ αἰῶνα.

Τὸ πολυσχιδὲς ἔργο του ἀποτελεῖ μιὰ τεκμηριωμένη καταγραφή, ἀλλὰ καὶ ἐρμηνεῖα τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας. Δημιούργησε τὴν πιὸ ἔγκυρη καὶ περιεκτικὴ ἱστορικὴ ἐπισκόπηση τῆς βυζαντινῆς περιόδου.

Χαρισματικὴ φυσιογνωμία, ἥδη σὲ ἡλικία 6 ἐτῶν μάθαινε γαλλικά, 7 ἐτῶν μιλοῦσε καὶ διάβαζε ἑλληνικά καὶ λατινικά, ἐνῶ κατὰ τὴν διάρκεια τῶν σπουδῶν καὶ μελετῶν του ἔμαθε ἀραβικά, περσικά, τουρκικά, ἑβραϊκά, συριακά, ἀρμενικά καὶ γεωργιανά.

Ὁλος αὐτὸς ὁ λεκτικὸς πλοῦτος, τοῦ στάθηκε ἀρωγὸς στὴν μελέτη τῶν πηγῶν τῆς μεσαιωνικῆς Ἱστορίας. Θεωροῦσε ἰδιαίτερη εὐλογία γιὰ τὸν ἑαυτό του τὸ ὅτι «πῆγε στὸ σχολεῖο σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ στὴν Βρετανία οἱ Κλασικὲς σπουδὲς ἦταν ἀπαραίτητο στοιχεῖο μιᾶς καλῆς μόρφωσης».

Δίδαξε σὲ πολλὰ Πανεπιστήμια. Στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Κωνσταντινούπολης, ἀπὸ τὸ 1943 ἕως τὸ 1948, δίδαξε Βυζαντινὴ Ἱστορία καὶ τέχνη. Ὑπηρέτησε σὲ ἀρκετὲς διπλωματικὲς θέσεις (Σόφια, Κάιρο, Ἀθήνα) καὶ τιμήθηκε μὲ πολυάριθμα πανεπιστημιακὰ διπλώματα.

Ἡ Χώρα μας τὸν τίμησε μὲ τὸ χρυσὸ μετάλλιο τῆς πόλης τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὸ βραβεῖο Ὠνάση.

* * *

Ἀπὸ τὸ μέγα πλῆθος τῶν ἔργων του ὡς βασικώτερα θεωροῦνται: «Ἡ Ἱστορία τῶν Σταυροφοριῶν», «Ἡ Ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως», «Βυζαντινὸς πολιτισμός», «Μυστράς, καὶ ἄλλα πολλά.

«Ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς λίγους μὴ Ἑλληνες ιστορικοὺς ποὺ **ἐβλεπαν** **στὸ Βυζάντιο** **τὴν μεσαιωνικὴ φάση τοῦ ἑλληνισμοῦ** –ὅπως ἄλλωστε **ἐβλεπε καὶ τὴν συνέχεια** **μὲ τὸν ἑλληνισμό** **ὕπὸ ὀθωμανικὴ κατοχῇ**. **Αὕτῃ ἦταν** ἡ μεγάλη συμβολή του στὴν ιστοριογραφία τοῦ Βυζαντίου. **Ἦταν** ἓνας ιστορικὸς ἄμεμπτος ἀπὸ τὴν δυτικοευρωπαϊκὴ σκοπιά, διότι δὲν ἦταν Ἑλληνας καὶ δὲν μπορούσε νὰ κατηγορηθεῖ γιὰ ἑλληνοκεντρισμό. Συγχρόνως ἦταν ιστορικὸς μὲ βαθιὰ γνώση τῶν πηγῶν, ὁ ὁποῖος ἔγραψε γιὰ τὸ Βυζάντιο μὲ ἀγάπη καὶ ἐκτίμηση, σὲ μιὰ γλῶσσα σαγηνευτικὴ....»**.

* * *

Μνημειώδεις παραμένουν οἱ ἀπαντήσεις του σὲ συνεντεύξεις πρὸς δημοσιογράφους στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του, μερικὲς ἀπὸ τίς ὁποῖες παραθέτουμε στὴν συνέχεια γιὰ τὴν διαχρονικὴ ἐπικαιρότητά τους.

Ὑπάρχουν σύγχρονοι Ἑλληνες διανοούμενοι ποὺ ὑποστηρίζουν ὅτι τὸ Βυζάντιο δὲν ἀξίζει νὰ μελετηθεῖ ἰδιαίτερα, γιατί δὲν δημιούργησε τίποτε.

- **Νομίζω** ὅτι αὐτοὶ οἱ Ἑλληνες εἶναι πολὺ ἄδικοι μὲ τοὺς βυζαντινοὺς τους προγόνους. **Δὲν ἦταν** μιὰ κοινωνία χωρὶς διανοούμενους, ἀρκεῖ νὰ δεῖς τὴν δουλειὰ καὶ τὴν πρόοδο τῆς βυζαντινῆς ἱατρικῆς. **Μπορεῖ** νὰ μὴ συμπαθεῖ κάποιος τὴν θρησκεία, ἀλλὰ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς, ὅπως οἱ Καππαδόκες Πατέρες καὶ πολλοὶ ἀκόμη ὡς τὸν Γρηγόριο τὸν Παλαμᾶ, ἦταν ἄνθρωποι μοναδικῆς πνευματικότητας. **Ὑπῆρχε ἔντονη διανόηση καὶ πνευματικὴ ζωὴ στὸ Βυζάντιο.**

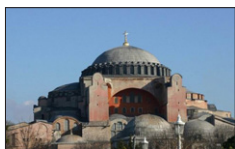
Κάποιοι ἄλλοι ὑποστηρίζουν ὅτι δὲν εἶχε τέχνη.

- **Τότε** αὐτοὶ δὲν πρέπει νὰ ξέρουν τίποτε ἀπὸ τέχνη. **Κανένας** ἀρχαῖος Ἑλληνας δὲν θὰ μπορούσε νὰ χτίσει τὴν Ἀγία Σοφία, αὐτὸ ἀπαιτοῦσε πολὺ βαθειὰ τεχνικὴ γνώση.

Κάποιοι, ξέρετε, ὑποστηρίζουν, ὅτι ἡ βυζαντινὴ τέχνη εἶναι στατική.

- **Δὲν ἦταν** καθόλου στατική, ἀλλὰ ἦταν **μιὰ σχολὴ τέχνης ἀπὸ τίς σημαντικότερες στὸν κόσμο, ποὺ ὅσο περνᾷ ὁ καιρὸς ἐκτιμᾶται**

ὄλο καὶ περισσότερο. Καὶ ὅσοι Ἕλληνες διανοούμενοι σᾶς λένε ὅτι τὸ Βυζάντιο δὲν δημιούργησε τίποτε, εἶναι τυφλοί.

Μερικοὶ ισχυρίζονται ὅτι ἡ Ἀρχαία Ἑλλάδα ἦταν ἓνας ὑπέροχος πολιτισμός, ἐνῶ ὁ Βυζαντινὸς πολιτισμὸς ὑπῆρξε μιὰ σκοτεινὴ περίοδος τοῦ Μεσαίωνα, ποὺ τοὺς ἀπώθει.

- Πάντοτε διαμαρτύρομαι ἐναντίον τῆς θέσεως αὐτῆς. **Στὸ Βυζάντιο ὑπῆρχε ὕψηλὸ ἦθος! Σχετικὰ** μὲ τὴν Βυζαντινὴ Τέχνη δὲν ὑπῆρξε σχεδὸν ποτὲ σωστὴ ἐκτίμησή της.

Ὑποστηρίζεται ἀπὸ ὀρισμένους ὅτι τὸ Βυζάντιο δὲν ἦταν ἐλληνικὸ καὶ δὲν ἀποτελέσσε κανενὸς εἶδους συνέχεια τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Δὲν εἶχε δημοκρατία ἢ ἔστω δημοκρατικοὺς δεσμούς.

- Δὲν νομίζω ὅτι οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες εἶναι περισσότερο Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς βυζαντινοὺς. **Μέσα** στὸν χρόνον, μὲς στοὺς αἰῶνες, οἱ φυλὲς δὲν μένουν καθαρές, ὑπάρχουν ὅμως ὀρισμένα χαρακτηριστικὰ τῶν πολιτισμῶν ποὺ παραμένουν ἐθνικά. **Οἱ** Βυζαντινοὶ χρησιμοποιοῦσαν τὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα –ποὺ ἄλλαξε λίγο, ἀλλὰ οἱ γλῶσσες ἀλλάζουν– ἐνδιαφέρονταν γιὰ τὴν Φιλοσοφία. **Τὸ** χειρότερο ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ ποῦν γιὰ τὸ Βυζάντιο εἶναι πὼς ἦταν μᾶλλον ἓνα γραφειοκρατικὸ κράτος. **Ὅμως** εἶχε μιὰ πολὺ μορφωμένη γραφειοκρατία, πολὺ πιὸ μορφωμένη ἀπὸ τοὺς γραφειοκράτες τοῦ σημερινοῦ κόσμου! **Καὶ** τὶ ἐννοεῖνε μὲ τὴν λέξιν «δημοκρατία»; **Ἦταν** ὅλη ἡ ἀρχαία Ἑλλάδα δημοκρατικὴ; **Ὅχι...** **Στὰ** περισσότερα μέρη τοῦ κόσμου σήμερα, δημοκρατία σημαίνει νὰ σὲ κυβερνοῦν τὰ ΜΜΕ!...

Τί πιστεύετε σχετικὰ μὲ τὴν παρουσία τῆς Ὁρθοδοξίας στὴν σύγχρονη Εὐρώπη;

- **Μερικὲς** φορὲς αἰσθάνομαι πολὺ ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὶς ἄλλες Ἐκκλησίες τῆς Δύσεως. **Ὅμως**, χαίρομαι μὲ τὴν σκέψη ὅτι στὰ ἐπόμενα 100 χρόνια ἡ Ὁρθοδοξία θὰ εἶναι ἡ μόνη ἱστορικὴ Ἐκκλησία ποὺ θὰ ὑφίσταται...

Πιστεύω ὅτι προσφέρει τὴν πραγματικὴ πνευματικότητα, ποὺ οἱ ἄλλες Ἐκκλησίες δὲν μποροῦν νὰ μεταδώσουν.

Τὶ θὰ μπορούσε νὰ προσφέρει ἡ Ὁρθοδοξία σὲ μιὰ Ἐνωμένη Εὐρώπη καὶ γενικὰ σ' ὄλο τὸν κόσμον;

- **Πιστεύω** ὅτι στὸ πρόβλημα τῆς ἐνότητας τῶν λαῶν ἡ Ὁρθο-

δοξία προσφέρει μιὰ ἄριστη ἐπίλυση, ἐπειδὴ κατ' ἀρχὰς δὲν προβάλλει τὸν ἐθνικισμό καθόλου. Ἀλλὰ καὶ διότι δίνονται ἀπὸ αὐτὴν εὐρύτερες καὶ πιὸ ἐλεύθερες ἀπόψεις σὲ σύγκριση μὲ τὴν Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησίᾳ.

(*) Περιοδ. «Ἡ Δράση μας», ἀριθμ. τεύχους 582/Νοέμβριος 2020, σελ. 304-305. • Ἐπιμέλ. ἡμετ.

(**) Τῆς Ἀγγελικῆς Λαῖου, «Στῆβεν Ράνσιμαν: ἓνας ἄνθρωπος ποὺ ποτὲ δὲν βαρέθηκε», στὴν περιοδικὴ ἔκδοση The Griffon τῆς Γενναδίου Βιβλιοθήκης.

Πηγές:

1. Συνέντευξη στὴν ET3 (Ὀκτώβριος 1994).

2. Ἡ τελευταία συνέντευξη τοῦ Σ.Σ.Ράνσιμαν στὸ περιοδικὸ «Πεμπτού-σία» (14.7.2000).